

УДК 631.16:658.155.2

*О.В. ОЛІЙНИК, доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів
О.Ю. СКОРОМНА, аспірант*
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва*

Інтегральна оцінка ефективності управління формуванням прибутку від реалізації продукції в сільськогосподарських підприємствах

Постановка проблеми. Основною метою функціонування будь-якого бізнесу в ринкових умовах, у тому числі в аграрній сфері, є одержання прибутку. Це підтверджується Господарським кодексом України, в ст. 42 якого зазначено, що підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [3].

Особлива значимість прибутку в підприємницькій діяльності визначається багатьма обставинами: він є найважливішим результатом фінансово-господарської діяльності, винагородою за підприємницький ризик, найдешевшим джерелом фінансування потреб підприємства, джерелом зростання добробуту його власників та передумовою формування конкурентоспроможності підприємства.

Прибуткове ведення господарства має надзвичайно важливе значення й у сільському господарстві, яке безпосередньо впливає на формування продовольчої безпеки держави, зміцнення її експортного потенціалу, соціальний розвиток сільських територій, дотримання економічної рівноваги в га-

лузі та розв'язання інших нагальних проблем.

Незважаючи на надзвичайну актуальність прибуткового ведення господарства, в реальній економічній дійсності рівень прибутковості окремих підприємств варіює істотно. Наприклад, серед сільськогосподарських підприємств Харківської області за підсумками роботи у 2014 році 10 найзбитковіших підприємств мали рівень збитковості понад 40%. Водночас 10 найприбутковіших підприємств мали рівень рентабельності понад 160%. Така надзвичайна диференціація викликана великою сукупністю факторів, які впливають на формування прибутку сільськогосподарських підприємств. Але одним із найголовніших чинників є ефективність менеджменту, який у кінцевому підсумку спрямовується на одержання прибутку. Тому важливою науковою проблемою є розробка методичних підходів до інтегральної оцінки ефективності управління формуванням прибутку сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню формування прибутку присвячено праці багатьох учених-економістів, таких як П.Т. Саблук [14-15], І.О. Бланк [2], А.М. Поддєрьогін [13], Ю.О. Лупенко, В.Я. Месель-Веселяк [10] та ін. Зокрема, А.М. Поддєрьогін вважає, що прибуток є вираженням ефективності управління операційною, інвестиційною та фінансовою ді-

* Науковий керівник – О.В. Олійник, доктор економічних наук, професор.

© О.В. Олійник, О.Ю. Скоромна, 2016

яльністю суб'єкта господарювання [13, с. 122]. Відносно оцінки ефективності управління формуванням прибутків сільськогосподарських підприємств важко погодитись із таким твердженням у повному обсязі, оскільки величина отриманого прибутку значною мірою залежить від кон'юнктури товарного ринку, родючості використовуваних ґрунтів, сприятливих погодних умов та інших чинників.

Теоретичні й методичні засади оцінки ефективності управління викладено в наукових працях О.І. Гуторова [5], О.О. Красноруцького [7], Т.А. Говорушко [4] та інших. Найпоширенішим методом оцінки ефективності менеджменту в сільськогосподарських підприємствах є використання системи показників, головними серед яких є: питома вага витрат на управлінський персонал у загальній їх сумі; питома вага управлінського персоналу в загальній чисельності працюючих у підприємстві; обсяг валової, товарної продукції й прибутку на одного працівника управлінського персоналу та ін. Однак із практичного погляду підприємство може мати низьку питому вагу управлінського персоналу і витрат на його утримання, але одержувати збитки від продажу своєї продукції. Крім того, застосування такого методичного підходу є проблематичним для дрібних фермерських господарств, у яких фермер поєднує функції менеджера і працівника, який безпосередньо виконує технологічні операції.

Мета статті – обґрунтування методичного підходу до інтегральної оцінки ефективності управління формуванням прибутку від реалізації продукції в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основних результатів дослідження. Загально визнаним є положення, згідно з яким прибуток від реалізації сільськогосподарської продукції залежить від кількості проданої продукції, її структури, повної собівартості та ціни продажу. У ринкових умовах структура виробленої й проданої продукції цілком залежить від рішень менеджменту підприємства. На обсяги виробництва і реалізації окремих видів сільськогосподарської продукції значною мірою впливає обрана технологія виробництва, яка у

свою чергу формує відповідний рівень інтенсифікації виробництва та собівартості продукції. Вибір технології виробництва є невід'ємною функцією менеджменту в підприємстві. Продаж виробленої продукції за вищими цінами є результатом маркетингових зусиль менеджерів підприємства. Ефективність маркетингу виявляється і в досконалості галузевої структури сільськогосподарського підприємства, рівні її відповідності вимогам ринкового середовища. Отже, основними складовими для інтегральної оцінки ефективності управління формуванням прибутків від реалізації продукції можуть бути: досконалість галузевої структури, досягнутий рівень інтенсифікації виробництва й ефективність маркетингової діяльності.

Для дослідження взаємозв'язку між ефективністю менеджменту в підприємстві та формуванням фінансових результатів було використано індексний метод. Вибір цього методу пояснюється тим, що він є одним із найбільш потужних, інформативних і поширених інструментів економічного аналізу, за допомогою якого можна порівнювати окремі показники однорідного об'єкта та складні економічні явища, утворені з різнорідних елементів, що не підлягають безпосередньому підсумовуванню [11].

Досліджуючи вплив галузевої структури на формування прибутку в сільському господарстві, варто зауважити – швидка диверсифікація галузі є дуже обмеженою, проте кожне сільськогосподарське підприємство, ставлячи за мету максимізацію прибутку, прагне до вдосконалення галузевої структури виключенням збиткових видів продукції і збільшенням обсягів виробництва найрентабельніших її видів.

В економічному аналізі дослідження впливу структури реалізованої продукції найчастіше здійснюється за методом абсолютних різниць [17]. Але до цього методичного підходу було внесено деякі зміни. Зокрема, під час вивчення впливу структури реалізованої продукції на величину прибутку по сільськогосподарських підприємствах Харківської області у 2014 році замість базисного періоду, як це прийнято в традиційній методиці, за основу порівняння було обрано середньообласні показники. Такий ме-

тодичний підхід дає змогу визначити абсолютне збільшення або зменшення прибутку (збитку) за рахунок зміни структури реалізованої продукції. Враховуючи той факт, що абсолютні значення фінансових результатів значно залежать від масштабів виробництва, доцільно встановлене відхилення прибутку визначити з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, які, як відомо, є основним засобом виробництва в сільському господарстві. Це уможлиблює зробити порівнюваними показники впливу структури реалізованої продукції в підприємствах із різними масштабами виробництва.

Для оцінки ефективності управління формуванням структури виробництва та реалізації продукції пропонується визначити відповідний індекс за формулою:

$$I_{zc} = \frac{P_o + P_c}{P_0}, \quad (1)$$

де I_{zc} – індекс ефективності управління формуванням структури виробництва і реалізації продукції;

P_o – середній розмір прибутку від реалізації продукції по сільськогосподарських підприємствах області з розрахунку на 1 га с.-г. угідь, грн;

P_c – відхилення прибутку від реалізації продукції по підприємству за рахунок зміни структури реалізованої продукції з розрахунку на 1 га с.-г. угідь, грн.

Якщо в підприємстві в результаті відповідних управлінських рішень сформовано таку структуру реалізації продукції, яка забезпечить одержання додаткового прибутку, значення I_{zc} буде більше за одиницю, що повинно доводити про вищу ефективність управління формуванням структури виробництва й реалізації продукції, ніж у середньому по області. Значення I_{zc} менше від одиниці показуватиме нижчий рівень ефективності управління.

Не менше впливає на формування прибутку інтенсифікація виробництва, яка акумулює в собі зростаючі розміри матеріально-речових засобів і затрат праці з розрахунку на одиницю земельної площі та голову худоби у тваринництві, – це головний напрям у розвитку розширеного відтворення сільсь-

кого господарства, забезпечення його ефективного функціонування [11, с. 252].

Аналізуючи вплив інтенсифікації сільськогосподарського виробництва на формування фінансових результатів, необхідно враховувати деякі надзвичайно важливі обставини. По-перше, дію закону спадної віддачі, внаслідок якого збільшення виробничих витрат (узгоджене з відповідними змінами в технології виробництва) з розрахунку на 1 га посівної площі сільськогосподарської культури, або на 1 гол. тварин доцільне лише до певної межі. По-друге, рівні інтенсивності виробництва (розміри витрат із розрахунку на 1 га посівної площі, або на 1 гол. тварин), які забезпечують одержання максимальної врожайності культур (продуктивності тварин), максимального прибутку з розрахунку на 1 га посіву, або 1 гол. тварин і мінімальної собівартості одиниці виробленої продукції, істотно різняться. В ринкових умовах пріоритетним критерієм є максимізація розміру прибутку з розрахунку на одиницю посівної площі відповідної культури або 1 гол. тварин. Рівень виробничих витрат, який забезпечує одержання такого максимального результату, можна вважати оптимальним рівнем інтенсивності виробництва за цих економічних умов. По-третє, оптимальний рівень інтенсивності виробництва суттєво залежить від паритету цін на сільськогосподарську продукцію й засоби виробництва.

Мистецтво менеджера полягає в тому, щоб спрогнозувати паритет цін на майбутній період та обрати на основі цього такий рівень інтенсивності виробництва кожного виду продукції, який забезпечить одержання максимально можливого фінансового результату з розрахунку на 1 га посіву, або на 1 гол. тварин. Саме на цих засадах і ґрунтується запропонований методичний підхід до оцінки ефективності управління інтенсифікацією виробництва. На першому етапі для кожного виду продукції по сукупності досліджуваних підприємств розраховують кореляційно-регресійну модель залежності прибутку від розміру витрат із розрахунку на 1 га посівної площі, або голову худоби. Методичні засади такого моделювання нами було висвітлено раніше [15].

На другому етапі для кожного виду продукції по кожному підприємству й у середньому по сукупності на основі розроблених кореляційно-регресійних моделей визначають розрахункову величину прибутку при фактично досягнутому рівні інтенсивності виробництва. На основі цих даних обчислюють коефіцієнт ефективності управління інтенсифікацією виробництва (Kn_i) окремого виду продукції за формулою:

$$Kn_i = \frac{Пф_i}{Псер_i}, \quad (2)$$

де Kn_i – коефіцієнт ефективності управління інтенсифікацією виробництва i -го виду продукції;

$Пф_i$ – розрахунковий прибуток на 1 га посіву відповідної культури, або на 1 гол. тварин по підприємству при фактичних витратах, грн/га, або грн/голову;

$Псер_i$ – розрахунковий прибуток на 1 га посіву відповідної культури або на 1 гол. тварин у середньому по сукупності господарств, грн/га або грн/гол.

Якщо досягнутий рівень інтенсивності виробництва в досліджуваному підприємстві дужче наближений до оптимального, ніж середній рівень інтенсивності по сукупності підприємств, то це повинно забезпечити одержання йому вищого прибутку з розрахунку на 1 га або на 1 гол. Унаслідок цього значення коефіцієнта ефективності управління інтенсифікацією виробництва i -го виду продукції перевищить одиницю, що повинно вказувати на вищу ефективність управління порівняно із середнім рівнем по сукупності досліджуваних підприємств. Істотне відхилення досягнутого рівня інтенсивності виробництва i -го виду продукції від оптимального доводитиме про низьку ефективність управління інтенсифікацією виробництва і підтверджуватиметься значенням Kn_i , яке менше за одиницю.

Для узагальненої оцінки ефективності управління інтенсифікацією виробництва в цілому по підприємству відповідний індекс обчислюють за формулою:

$$I_{int} = \frac{\sum Kn_i \cdot B_i}{\sum B_i}, \quad (3)$$

де I_{int} – індекс ефективності управління інтенсифікацією виробництва;

B_i – фактичні витрати на виробництво i -го виду продукції, грн.

Якщо за всіма видами продукції фактично досягнутий рівень інтенсивності виробництва більшою мірою наближатиметься до оптимального рівня, ніж середні рівні інтенсивності по сукупності досліджуваних підприємств, то значення загального індексу ефективності управління інтенсифікацією (I_{int}) буде більшим від одиниці, що доводитиме про високий рівень ефективності управління цим процесом. І навпаки, якщо значення I_{int} менше за одиницю, ефективність управління інтенсифікацією виробництва буде визнано як низьку.

Крім вищенаведених чинників, ціна на сільськогосподарську продукцію є фактором першого порядку під час визначення прибутку. Як зазначають провідні вчені-економісти П.Т. Саблук та В.Я. Месель-Веселяк, від того, наскільки ціна відшкодуватиме витрати й забезпечуватиме прибуток, необхідний для нагромадження і розширеного відтворення, залежить розвиток сільськогосподарського виробництва, формування для нього рівноцінного місця в економіці країни [14, с. 4].

В умовах ринкової економіки основним чинником формування цін на сільськогосподарську продукцію є співвідношення попиту та пропозиції. Вплив цього чинника на всіх товаровиробників, які реалізують свою продукцію на внутрішньому ринку, приблизно однаковий. Водночас від зусиль менеджменту і належних маркетингових дій істотно залежить відхилення фактичних цін продажу конкретних партій товару від середніх цін, які сформувалися на ринку. Якщо фактична ціна перевищує середньоринкову, то це може вказувати на вищу ефективність управління реалізацією сільськогосподарської продукції. І навпаки, зниження фактичної ціни нижче від середньоринкового рівня доводитиме про нижчий рівень ефективності управління.

Знаючи фактичні ціни реалізації окремих видів продукції по підприємству та середні ціни по області, можна легко визначити приріст або зниження фінансового результату за рахунок цінового фактора.

Для оцінки ефективності управління маркетинговою діяльністю пропонуємо визначити відповідний індекс за формулою:

$$I_{\mu} = \frac{P_o + \overline{P}_{\mu}}{P_o}, \quad (4)$$

де I_{μ} – індекс ефективності управління маркетинговою діяльністю;

P_o – середній розмір прибутку від реалізації продукції по сільськогосподарських підприємствах області з розрахунку на 1 га с.-г. угідь, грн;

\overline{P}_{μ} – приріст (зменшення) прибутку від реалізації продукції по підприємству внаслідок дії цінового фактора з розрахунку на 1 га с.-г. угідь, грн.

Для узагальненої оцінки ефективності управління формуванням прибутку пропонується розраховувати середній арифметичний індекс з трьох вищенаведених індексів:

$$I_{ef} = \frac{I_{\epsilon z} + I_{int} + I_{\mu}}{3}, \quad (5)$$

де I_{ef} – індекс ефективності управління формуванням прибутку від реалізації продукції;

$I_{\epsilon z}$ – індекс ефективності управління формуванням структури виробництва й реалізації продукції;

I_{int} – індекс ефективності управління інтенсифікацією виробництва;

I_{μ} – індекс ефективності управління маркетинговою діяльністю.

Апробацію запропонованого методичного підходу до оцінки ефективності управління формуванням прибутку від реалізації було проведено на прикладі сільськогосподарських підприємств Харківської області (табл.).

З даних таблиці видно, що обґрунтований індекс ефективності управління прибутком від реалізації продукції досить тісно корелює з фактично одержаними фінансовими результатами в окремих підприємствах. Так, найнижче значення цього індексу має підприємство № 8, в якому одержано найменшу суму прибутку з розрахунку на 1 га с.-г. угідь. Водночас найвищий рівень ефективності управління встановлено в підприємстві № 28, в якому також сума одержаного прибутку є найбільшою серед сукупності підприємств.

Оцінка ефективності управління формуванням прибутків від реалізації продукції в сільськогосподарських підприємствах Чугуївського району Харківської області за 2014 р.

№ підприємства	Прибуток на 1 га с.-г. угідь, грн	I _{ef}	Вплив зміни структури реалізованої продукції		Вплив інтенсифікації виробництва		Вплив приросту середньої ціни реалізації	
			I _{εz}	Питома вага основного виду продукції в структурі товарної продукції, %	I _{int}	Фактичні / оптимальні витрати за основним видом продукції, грн/га, або грн/гол.	I _ц	Ціна підпр. / середня ціна області за основним видом продукції, грн/ц
Підприємства з низьким рівнем прибутку								
8	750,63	0,640	1,071	77,2 (сосяшник)	-0,275	7446,0 / 5866,91	1,124	413,94 / 368,21
1	1574,62	0,768	0,667	59,0 (молоко)	1,004	18979,1 / 17271,7	0,634	334,47 / 380,36
Підприємства із середнім рівнем прибутку								
23	2005,18	0,891	1,109	48,4 (сосяшник)	0,967	3934,0 / 5931,0	0,595	381,3 / 368,21
4	2600,97	0,910	1,133	38,7 (озима пшениця)	0,741	8349,09 / 5272,47	0,856	206,02 / 182,89
Підприємства з високим рівнем прибутку								
9	7276,30	0,958	1,223	91,4 (сосяшник)	0,789	2954,8 / 5815,86	0,862	360,6 / 368,21
28	8085,70	1,079	1,165	70,6 (сосяшник)	0,810	3005,8 / 5948,10	1,262	384,6 / 368,21

Джерело: Розраховано автором.

Запропонований методичний підхід дає змогу виявити слабкі та сильні сторони в управлінні формуванням прибутку конкретного підприємства. Підприємство № 8 має низький рівень ефективності управління, а, відповідно, й найменший розмір прибутку внаслідок значного відхилення рівня інтенсивності виробництва окремих видів продукції від оптимального. Наприклад, виробничі витрати на 1 га посівної площі соняшнику в цьому підприємстві становили 7446,0 грн/га, а оптимальні – 5866,91 грн/га. На виробництві ячменю зазначені показники становили – відповідно 7223,40 та 2762,29 грн/га. Водночас висока оцінка ефективності управління формуванням прибутку від реалізації, а відповідно і найвищий рівень прибутковості в підприємстві № 28, зумовлені вигідною структурою реалізованої продукції й вищими цінами її продажу.

Варто звернути увагу на те, що значна кількість підприємств мають високу оцінку ефективності управління структурою виробництва і реалізації продукції за рахунок збільшення питомої ваги соняшнику, що не відповідає вимогам екологічної ефективності. Але в ринкових умовах, коли основним критеріальним показником ефективності будь-якого бізнесу є рівень його прибутковості й відсутні економічні механізми збалансування економічної та екологічної ефективності виробництва (штрафні санкції, стягнення, податки за порушення екологічних вимог), такий метод підвищення прибутковості є виправданим і широко застосовується на практиці. У випадку вдосконалення економічного механізму функціонування сільсь-

когосподарських товаровиробників у напрямі збалансування їхньої економічної та екологічної ефективності запропонований методичний підхід доцільно доповнити врахуванням дії відповідних елементів економічного механізму.

У цілому запропонований методичний підхід дає змогу досить коректно і комплексно оцінити ефективність управління формуванням прибутку від реалізації продукції в сільськогосподарських підприємствах.

Висновки. Ефективність менеджменту в сільськогосподарських підприємствах є одним із вирішальних чинників для формування їхньої прибутковості. Для інтегральної оцінки ефективності управління формуванням прибутку від реалізації продукції сільськогосподарських підприємств запропоновано визначати однойменний індекс, який враховує ефективність управління структурою виробництва й реалізації продукції, ефективність управління інтенсифікацією виробництва та ефективність управління маркетинговою діяльністю в підприємстві. Апробація запропонованого методичного підходу показала не тільки високу надійність одержаних інтегральних оцінок ефективності менеджменту, але й виявила «слабкі» та «сильні» сторони управління в підприємстві. Подальші дослідження доцільно спрямувати на вдосконалення економічного механізму формування прибутку сільськогосподарських підприємств і розробку методичного інструментарію його врахування під час оцінювання ефективності менеджменту.

Список використаних джерел

1. Аранчій В.І. Методичні підходи до визначення економічної ефективності інтенсифікації аграрних підприємств / В.І Аранчій, Т.С. Галінська // Вісн. Харк. нац. тех. ун-ту сільськогосподарства. Сер. «Економічні науки». – Х.: ХНТУСГ, 2010. – С. 81 – 89.
2. Бланк И.А. Управление прибылью [Текст] / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 752 с.
3. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030436.html.
4. Говорушко Т.А. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу : моногр. / Т.А. Говорушко, Н.І. Климаш. – К. : Логос, 2013. – 204 с.
5. Гуторов О.І. Теоретико-методологічні основи оцінки ефективності управління / О.І. Гуторов, О.О. Гуторова // Вісн. Харк. нац. аграр. ун-ту ім. В.В. Докучаєва. Сер. «Економічні науки». – 2013. – № 5. – С. 38–47.
6. Industrial Agriculture and Small-scale Farming [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalagriculture.org>.
7. Красноруцький О.О. Підвищення ефективності системи управління сільськогосподарським підприємством / О.О. Красноруцький // Вісн. Харк. нац. аграр. ун-ту ім. В.В. Докучаєва. Сер. «Економічні науки». – 2014. – № 4. – С. 24–30.

8. *Kets De Vries M. R.* Global leadership from a to z: creating high commitment organizations / M. R. Kets De Vries // Organizational dynamics. – 2002. – Vol. 4-5. – P. 295–309.

9. *Лала О.М.* Оцінка якості системи управління підприємством: моногр. / О.М. Лала. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – 166 с.

10. *Лупенко Ю.О.* Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / Ю.О. Лупенко ; за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ "ІАЕ", 2012. – 182 с.

11. Методи детермінованого факторного аналізу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com>.

12. *Олійник О.В.* Моделювання формування прибутку і собівартості сільськогосподарської продукції за умови дії закону спадної віддачі / О.В. Олійник, О.Ю. Скоромна, Х. М. Бадалов // Вісн. Одес. нац. ун-ту. Сер. «Економіка». – 2014. – Т. 19. – Вип. 2. – С. 221–225.

13. *Поддєрьогін А.М.* Фінанси підприємств: навч. посіб. для вищ. навч. закладів // А. М. Поддєрьогін – К: Знання, 2008. – 344 с.

14. *Саблук П.Т.* Ціновий фактор у розвитку сільськогосподарського виробництва / П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2011. – №9. – С. 3–9.

15. *Саблук П.Т.* Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П.Т. Саблук // Матеріали Десятих річних зборів Всеукр. конгресу вчених економістів-аграрників, Київ, 10–11 квіт. 2008 р. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2008. – 618 с.

16. *Савицкая Г. В.* Анализ хозяйственной деятельности предприятия [Електронний ресурс] / Г.В. Савицкая. – Режим доступу: <http://www.globalagriculture.org>; <http://zavantag.com/docs/427/index-2017152.html?page=7#921356>.

17. *Сатир Л.М.* Економічна сутність інтенсифікації виробництва та її особливості в сільському господарстві / Л.М. Сатир // Наук. праці Полтав. держ. аграр. акад. Сер. «Економічні науки». – Вип. 5. Т. 1. – 2012. – С. 252 – 257.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2016 р.

*

УДК 331.101.3 : 65.014.1

*В.П. ПАВЛИК, кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник
Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"*

Мотивація працівників у забезпеченні ефективного управління сільськогосподарськими підприємствами

Постановка проблеми. В управлінні сільськогосподарськими підприємствами важлива роль належить трудовим ресурсам, оскільки виконавцями робіт є люди — працівники, які мають певні зобов'язання та відповідальність у процесі поділу праці. Від того як працівники зацікавлені в кінцевих результатах своєї роботи, залежить їхня мотивація, здатність виконувати певні дії, приймати рішення, спрямовані на одержання бажаних результатів у господарській діяльності, мати від цього моральне й матеріальне задоволення своїх життєвих потреб.

Нині мотивація працівників сільськогосподарських підприємств залишається низькою, що зумовлено неефективним управлін-

ням, неналежним прийняттям управлінських рішень щодо встановлення ціни на вироблену продукцію та підвищення за рахунок неї заробітної плати працівників.

Проблема забезпечення працівників сільськогосподарських підприємств високою мотивацією полягає у невідпрацьованому механізмі послідовності прийняття управлінських рішень із визначення ціни продукції, її обсягів виробництва, реалізації, підвищення заробітної плати працівників як основного мотивувального їх стимулу до праці.

На нашу думку, кінцевим результатом господарської діяльності сільськогосподарських підприємств є ціна виробленої й реалізованої продукції, оскільки від неї залежать дохід, прибуток і насамкінець заробітна

© В.П. Павлик, 2016